

ДІЯЛЬНІСТЬ КИРИЛА ТРИЛЬОВСЬКОГО В АВСТРИЙСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТІ (1911–1914 РР.)

ACTIVITIES OF KYRILL TRYLOVSKY IN THE AUSTRIAN PARLIAMENT (1911–1914)

Корольова В.В., к.ю.н., доцент,
професор кафедри державно-правових дисциплін
Університет «КРОК»

У статті проаналізована парламентська діяльність Кирила Трильовського у період його другої каденції 1911–1914 рр. Розкрито основні напрями діяльності правозахисника у парламенті, а саме: захист прав та свобод українського населення краю, озвучення та вирішення питань соціально-економічного характеру, відстоювання діяльності культурно-просвітницьких та січових товариств і, як наслідок, сприяння розвитку освіти в Галичині, боротьба за право використовувати українську мову у всіх сферах життя населення, зокрема в судочинстві та освіті.

Вказано, що Кирило Трильовський систематично звітував перед виборцями про виконану роботу і, водночас, приймав запити від галичан стосовно тих питань, які були найбільш болючими для них. Зокрема, за час своєї каденції він взяв участь у понад сотні віч, на яких було присутнє місцеве населення краю, відтак правозахисник був інформований про реальний стан українського населення Галичини.

Розкрита діяльність парламентарія щодо виявлення фактів фальсифікації виборчого законодавства, переслідування прихильників українських кандидатів, зловживання представниками місцевої влади повноваженнями при виконанні посадових обов'язків. Охарактеризовано виступ К. Трильовського у парламенті «Про кроваві вибори в Дрогобичі» (червень 1911 р.), в якому підтверджуються факти порушень виборчого законодавства. Водночас депутат розкрив численні факти використання зброї проти мирного населення, наголошуючи, що така політика до місцевого населення є неприйнятною і незаконною.

Акцентовано, що діяч з парламентської трибуни регулярно виступав проти переслідувань громадських читалень та січових товариств, звертав увагу на конфіскації україномовних часописів та заборони до друку літературних творів українською мовою, активно захищав права української мови. Публічне обговорення та засудження існуючої ситуації сприяло тому, що українська мова поступово набуває статусу офіційної у сфері місцевого судочинства.

Охарактеризовано виступ К. Трильовського 28 березня 1912 року з приводу надання дозволу уряду на відкриття українського університету у Львові.

Ключові слова: Кирило Трильовський, австрійський парламент, українське державотворення, правозахисна діяльність, виборче законодавство.

The article analyzes the parliamentary activity of Kyrylo Trylovsky during his second term of office, 1911–1914. The main directions of the human rights defender's activity in the parliament are disclosed, namely: protection of the rights and freedoms of the Ukrainian population of the region, voicing and solving issues of a socio-economic nature, advocacy of cultural and educational activities and sich societies and, as a result, the promotion of the development of education in Galicia, the struggle for the right to use the Ukrainian language in all spheres of the population's life, in particular in the judiciary and education.

It is indicated that Kyrylo Trilovsky systematically reported to the voters about the work done and, at the same time, accepted requests from Galicians regarding those issues that were the most painful for them. In particular, during his tenure, he took part in more than a hundred meetings attended by the local population of the region, so the human rights defender was informed about the real state of the Ukrainian population of Galicia.

The activities of the parliamentarian regarding the detection of facts of falsification of election legislation, persecution of supporters of Ukrainian candidates, abuse of powers by representatives of local authorities in the performance of official duties were revealed. K. Trylovsky's speech in the parliament "On the bloody elections in Drohobych" (June 1911) is characterized, in which the facts of violations of the election legislation are confirmed. At the same time, the deputy disclosed numerous facts of the use of weapons against the civilian population, stressing that such a policy towards the local population is unacceptable and illegal.

It was emphasized that the figure from the parliamentary tribune regularly spoke out against the persecution of public reading rooms and «sich societies», paid attention to the confiscation of Ukrainian-language magazines and bans on the publication of literary works in the Ukrainian language, and actively defended the rights of the Ukrainian language. Public discussion and condemnation of the existing situation contributed to the fact that the Ukrainian language gradually acquires the status of official in the field of local justice.

The speech of K. Trylovsky on March 28, 1912 regarding the granting of government permission to open a Ukrainian university in Lviv is characterized.

Key words: Kyrylo Trylovskyi, Austrian Parliament, Ukrainian state formation, human rights activity, election legislation.

Постановка проблеми. Непересічна постать Кирила Трильовського залишила вагомий слід в історії правозахисної діяльності української інтелігенції Австро-Угорщини кін. XIX – поч. XX ст. Активний захисник прав і свобод місцевого населення Галичини, К. Трильовський у своїх виступах в Австрійському парламенті підіймав найбільш болючі та актуальні для простого населення проблеми. У своїх виступах адвокат ґрунтовно аналізував становище українського населення в краї, посилаючись на конкретні приклади та випадки. Зокрема, він ініціював звернення до державних інституцій з наведенням численних актів нівелювання чинного законодавства з боку офіційної влади. Промови депутата стосувалися головним чином проблем зловживання владою з боку місцевої адміністрації та її незаконного втручання у діяльність судових інституцій. На його переконання, концентрація всієї повноти влади в руках місцевих чиновників спричинила зубожіння та безправ'я простого українського народу. Дане питання обумовило систематичні дискусії у стінах парламенту, знайшло масове відображення серед провід-

них верств українських політичних діячів та широко обговорювалося на загальнодержавному рівні. Відтак, парламентська діяльність К. Трильовського дала можливість надати українському питанню публічності й широкого розголосу з-поміж найширших верств суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана проблема була предметом зацікавлення таких дослідників, як: Т. Андрусак, І. Андрухів, П. Арсенич, Л. Бойчук, І. Василик, Я. Горак, М. Гуйванюк, І. Карпова, В. Ковтун, А. Королько, М. Литвин, В. Марчук, І. Монолатій, В. Нагірний А. Нагірняк, К. Науменко, О. Павлишин, Г. Паска, М. Петрів, Ю. Плекан, А. Сова, І. Чорновол, Б. Якимович та інші.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми.

На сьогоденні день у вітчизняній історіографії недостатньо уваги приділяється ролі і значенню персоналій у розбудові української державності, професійна діяльність яких значною мірою впливала на становлення вітчизняної державності і права. До таких осіб належить видатний український адвокат і громадсько-політичний діяч К. Трильовський.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати парламентську діяльність Кирила Трильовського у період другої каденції 1911–1914 рр.

Виклад основного матеріалу. У 1911 р. відбулися чергові вибори до австрійського Рейхсрату, за результатами яких українське представництво у парламенті становило 29 депутатів (24 було обрано з Галичини, а 5 представників з Буковини) [8, с. 234]. Відповідно, Кирило Трильовський вдруге став депутатом парламенту і представником інтересів українського населення Галичини. Парламентська діяльність Кирила Трильовського першої каденції характеризувалася активною боротьбою за права українського населення краю, оприлюднення найбільш нагальних потреб простого народу і його захист від свавілля адміністрації.

Під час другої парламентської каденції депутат також продовжував порушувати важливі актуальні питання, які були націлені на захист прав та свобод українського народу. Зокрема, показовим є виступ парламентарія під назвою «Про кроваві вибори в Дрогобичі» [4, с. 169]. Йдеться про події, які відбувалися у Дрогобичі (29 червня 1911 р.). Під час виборчого періоду адміністративні інституції краю перешкодили українським демократичним силам вести передвиборчу агітацію на підтримку їх представників. Так, зафіксовано факт переслідування священника, який закликав місцеве населення голосувати за українського кандидата.

У день виборів виборчі дільниці перебували під наглядом поліції та армії, які рішуче реагували на будь-які прояви невдоволення виборців. Внаслідок застосування примусу до простого населення в Дрогобичі було зафіксовано 26 вбитих і 100 поранених осіб. Відтак «Дрогобицькі вибори» сколихнули не лише галицький край, а й всю Австро-Угорщину. Ці події стали яскравою ілюстрацією умов, в яких відбувалися галицькі вибори до парламенту, зокрема, вибори у Дрогобичі «були частиною цілої серії насильств, що чинилися в Галичині владою за допомогою жандармів і війська» [5, с. 144].

У виступі «Про кроваві вибори в Дрогобичі» Кирило Трильовський дав юридичну та правозахисну оцінку подіям, наголошуючи на неприпустимості порушення права населення на волевиявлення під час виборів, особливо, застосування зброї, унаслідок чого загинули прості люди.

Не оминув своєю увагою парламентарій і численні фальсифікації виборчого законодавства у виборчому процесі до парламенту, Галицького сейму та громадських рад, представивши правовий аспект окресленої проблеми. Передусім йдеться про неодноразові порушення прав громад, порушення закону в процесі виборів органів місцевого самоврядування і систематичне втручання місцевої адміністрації у їхню діяльність. З метою тотального впливу на органи місцевого самоврядування польська шляхта будь-якими засобами прагнула заповнити посади громадської старшини й писарів своїми представниками [1, с. 130]. Вчений зауважив, що такі посадові ставленики шляхти у випадку здобуття відповідної посади могли виконувати відповідні посадові функції впродовж кількох десятиліть. Цілком очевидно, що вплив простого населення на місцеві справи фактично ставав мінімальним. При цьому суттєво порушувалась черговість виборів, які оголошувались набагато пізніше від встановлених законом термінів. Водночас протести населення проти такого свавілля розглядалися впродовж багатьох років, що показово свідчило про зумисне затягування процесу [5, с. 141]. На переконання К. Трильовського, такі ставленики шляхти отримували широку підтримку з боку крайової та окружної прокуратури й мали своїм завданням максимально сприяти питанню отримання депутатського мандата ставлеником польської шляхти або ж її прямим представником [10, с. 11].

Паралельно парламентарій звертає увагу на випадки розпуску громади як окремого органу самоврядування, які ініціювала місцева адміністрація. Причиною таких дій, до прикладу, могла бути неможливість нав'язати громаді писаря чи старшину. Тоді адміністрація спочатку ініціювала розпуск громади та згодом організувала процеси призначення повітового комісара, який мав право організаційно-розпорядчих функцій і не звітував перед громадою. Якщо виникала загроза, що кандидат від шляхти не пройде у депутати, то у діяльності відповідних виборчих комісій спостерігалися порушення, які супроводжувалися недотриманням законних приписів. Зокрема, вони могли визнати недійсними таку кількість голосів, поданих за небажаного для них кандидата, яка дозволила б бажаному кандидату отримати більшість [1, с. 130].

Водночас депутат розкрив численні факти використання зброї проти мирного населення. Парламентарій заявив, що така політика до місцевого населення є неприйнятною і незаконною. У правовій державі, яка функціонує на основі Конституції, такі явища неприпустимі. З огляду на це, політик закликав публічно розслідувати подібні злочини та покарати винних. Загалом у процесі розгляду даного питання політик ініціював подання близько 60 запитів, зокрема в частині порушення чинного законодавства в процесі виборів до Державної ради [4, с. 169].

Багато уваги у своїх виступах К. Трильовський зосередив на функціонуванні культурно-просвітницьких товариств та організацій. Він неодноразово наводив традиційну позицію офіційної влади стосовно їх діяльності, яка часто супроводжувалась переслідуваннями з боку влади, тож діяч з парламентської трибуни регулярно виступав проти переслідувань громадських читалень та січових товариств, звертав увагу на конфіскації україномовних часописів та заборони до друку літературних творів українською мовою, активно захищав права української мови. Публічна актуалізація даних питань сприяла тому, що українська мова поступово набуває статусу офіційної у сфері місцевого судочинства [4, с. 169]. Крім того, державна прокуратура у своїй діяльності почала послугуватися не тільки польською, але й українською мовою у процесі видання актів обвинувачення. Водночас певні поступки зробила влада щодо функціонування січових товариств. Так, їм було офіційно дозволено носити малинові стрічки як офіційні відзнаки товариства.

Продовжуючи свою діяльність у руслі захисту прав рідної мови, парламентарій регулярно підтримував відповідні запити українських депутатів у Державній Раді. 11 червня 1909 року К. Левицький направив запит щодо переслідування української мови у судочинстві [6, с. 95]. Підтримуючи таку ініціативу К. Трильовський також виступив у стінах парламенту з відповідною промовою стосовно захисту прав рідної мови [3, с. 185]. Особливу увагу при цьому він звернув на її застосуванні у сфері функціонування судових інституцій. Маючи належну фахову практику він зазначив, що представники українського населення через незнання польської мови дуже часто отримують необ'єктивні та несправедливі судові вироки [1, с. 129].

Надзвичайно важливим вважаємо виступ К. Трильовського 28 березня 1912 року з приводу надання дозволу уряду на відкриття українського університету у Львові. Як згадував парламентарій: «Та що то говорити про боротьбу за наш університет, коли українці мусіли боротися навіть за гімназію!» [9, с. 148]. У процесі обструкції українськими депутатами австрійського парламенту дане питання мало бути винесене на порядок денний [4, с. 169], однак замість розгляду вказаного питання парламент прийняв рішення про створення законопроекту щодо будівництва каналів на території імперії. Політик вважав, що це було свідомим рішенням владних інституцій і свідчило про дискримінаційну політику уряду стосовно українського населення. Саме відкриття уні-

верситету у Львові він вважав першочерговим завданням, яке потребувало негайного вирішення. Вже потім можна було приділити увагу питанню будівництва каналів у західній та східній провінції імперії [4, с. 169].

Потрібно зазначити, що така депутатська ініціатива все ж дала певні результати. Обструкція українськими депутатами парламенту з проводу відкриття університету спричинила переговорний процес у цьому напрямку за участі прем'єр-міністра, графа К. Штірка. Він виступив з наміром щодо проведення спеціальної конференції, на якій дане питання буде розглянуто більш детально. Внаслідок цього обструкція українськими депутатами австрійського парламенту була припинена. Така конференція була організована, однак вона фактично стала початковим етапом у тривалих переговорах між офіційним урядом і поляками з одного боку, і українськими представниками – з іншого. Зі сторони українських представників наголошувалося на автономії Львівського університету та вимозі щодо початку його функціонування впродовж 5 років [2, с. 14].

Також парламентська діяльність К. Трильовського значною мірою торкалася соціально-економічного становища українського населення. У своїх численних депутатських запитах він неодноразово порушував питання щодо користування лісовими угіддями та пасовищами. Зазначимо, що використання природних ресурсів потребувало високої плати зі сторони селян. З огляду на їхнє скрутне матеріальне становище далеко не кожен міг отримати відповідний дозвіл. Публічні звернення з цього приводу, які ініціював К. Трильовський у підсумку дали можливість селянам купувати деревину на власні потреби отримання дозволу на користування зброєю з метою охорони своєї худоби, з'явилась можливість відшкодування за незаконно відібрано зброєю та загалом зменшено оплату за випасання худоби [4, с. 170]. Працюючи над даним питанням діяч 13 червня 1909 року очолив делегацію із двадцяти трьох селян до намісника М. Бобжинського, унаслідок чого після тривалих дискусій офіційно було зменшено оплату за випас худоби на четвертину [7, с. 434]. Серед його запитів було також розв'язання важливого питання щодо компенсації витрат селянам через повені, будівництва водних каналів та інші актуальні питання того часу. У своїй парламентській діяльності К. Трильовський чітко відстоював

соціальні питання, які були вкрай актуальними на той час. До кола його інтересів належали також справедлива податкова система, розв'язання робітничих питань, соціальне забезпечення незахищених верств населення [7, с. 434].

Звіти про свою парламентську діяльність Кирило Трильовський регулярно оголошував на народних вічах і зборах. На таких заходах населення мало змогу дати оцінку його депутатській діяльності. Потрібно зауважити, що за першу каденцію його діяльності кількість таких зборів налічувала більше сотні. Як правило вони відбувалися у межах виборчого округу, від якого було обрано депутата. Водночас він мав змогу на таких заходах зрозуміти потреби й проблеми населення, які потребували негайного вирішення у стінах парламенту. Це дало можливість порушувати тогочасні питання українського населення на широкий публічний загал і з парламентської трибуни актуалізувати їх у суспільстві. Крім того, на спільних зібраннях К. Трильовський мав можливість ознайомлювати виборців із тими законами, які приймалися у стінах парламенту, широко висвітлював діяльність українських депутатів, зокрема представників радикального напрямку, проводив роз'яснювальну роботу серед населення [4, с. 171].

Висновки. Підсумовуючи викладений матеріал доходимо таких висновків, що парламентська діяльність Кирила Трильовського мала різновекторний характер і охоплювала юридичний захист та відстоювання прав українського населення Галичини, вирішення соціально-економічних питань галичан, пов'язаних з користуванням лісовими угіддями та пасовищами, податковою системою, розв'язанням робітничих питань, соціальним забезпеченням незахищених верств населення тощо. Також парламентарій приділяв увагу відстоюванню культурних та освітніх потреб місцевого населення, зокрема, боровся за роботу культурно-просвітницьких товариств та організацій, вимагав дозволу безперешкодного друку та поширення україномовних часописів та інших видань. Значний внесок К. Трильовський зробив у справі відкриття університету у Львові, що стало важливим етапом розвитку освіти в краї. Також парламентарій відомий як безкомпромісний захисник української мови, який всіляко боровся за її запровадження як у сфері судочинства, освіти так і в інших сферах життя тогочасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусак Т. Правові погляди Кирила Трильовського. *Вісник Львівського університету. Серія: юридична*. 2000. Випуск 35. С. 121–130.
2. Баран А. В. Діяльність депутатів-українців австрійського парламенту зі створення українського університету у Львові. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 4. С. 12–15.
3. Баран А. В. Діяльність депутатів-українців в австрійському парламенті (1897–1918 рр.): історико-правове дослідження: дис ... канд. юрид. наук: 12.00.01/Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2013. 229 с.
4. Бойчук Л. Парламентська діяльність Кирила Трильовського (1907–1918 рр.). *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. 2012. Вип. 22. С. 166–172.
5. Босак І. Відображення боротьби за виборчі реформи галицькою пресою напередодні I світової війни. *Поліграфія і видавнича справа*. 2006. № 2 (44). С. 138–145.
6. Григорук Н. Парламентські вибори і діяльність української репрезентації у Відні в 1907–1911 рр. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Історія*. 2017. Вип. 2. С. 93–97.
7. Петрів М. Й. Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурноосвітні діячі кінця XIX – першої половини XX ст. Кн. 1. Київ: Вид-во «ЮСТІНІАН», 2014. 544 с.
8. Сохницький І. Будівничі новітньої української державности в Галичині. *Історичні постаті Галичини XIX–XX ст.* Нью-Йорк-Париж – Сідней – Торонто, 1961. С. 79–241.
9. Трильовський К. З мого життя. Київ – Едмонтон – Торонто: ТАКСОН, 1999. 278 с.
10. Трильовський К. Проч із шляхтою, проч із єї посіпаками. Львів, 1908. 40 с.